

Тема: Художній конфлікт твору. Ознаки притчі

Мета: розвиток компетентностей

предметних і комунікативних: знання сюжету «Чайка Джонатан Лівінгстон», понять **художній конфлікт** і **притча**; уміння відповідати на запитання до тексту / медіатексту, переказувати твір від іншої особи; уміння визначати художній конфлікт твору, особливості жанру притчі; виявляти художні деталі в тексті та встановлювати їхню роль у творі (увиразнення авторської ідеї, висвітлення конфлікту та ін.); висловлювати судження про своєрідність художнього конфлікту та художніх особливостей твору;

ключових: уміння співвідносити зміст і контекст твору; уміння працювати з елементами тексту, добирати доречні мовні засоби, виявляючи художньо-образне, асоціативне мислення, візуалізувати прочитаний матеріал; формування ціннісних орієнтацій (активна життєва позиція, прагнення саморозвитку).

Обладнання: підручники, зошити, ПК, презентація.

Тип уроку: урок формування нових знань, умінь та навичок.

Зміст уроку

I. Актуалізація знань

Хвилинка творчості. Історія чайки Джонатана від імені чайки зі Зграї, від імені Флетчера, від імені Джонатана. Мій прогноз змісту четвертої частини твору.

II. Мотивація навчальної діяльності

Повідомлення теми уроку. Визначення очікуваних результатів відповідно до орієнтирів навчальної програми.

Слово вчителя. Притча про втрачені можливості.

Жив-був на світі чоловік, і було в нього три мрії: мати хорошу роботу з високим заробітком, одружитися з красивою доброю дівчиною та прославитися на весь світ.

Якось зимового холодного ранку юнак поспішав на співбесіду до відомої компанії. Раптом прямо перед ним послизнувся і впав незнайомий літній чоловік. Наш герой подивився на нього, подумав, що той п'яний і, не подавши руки, побіг далі. На щастя, він встиг на співбесіду вчасно. На жаль, на роботу мрії тоді його так і не взяли.

Літнього теплого вечора чоловік прогулювався містом і зупинився біля вуличних артистів, щоб розважитися видовищем. Після вистави його руки торкнулася головна героїня п'єси – старенька клоунеса. Вона запитала, чи сподобався йому спектакль, але юнак не захотів розмовляти зі старою та, гидливо відвернувшись, пішов додому.

Одного осіннього дощового вечора чоловік поспішав додому. Раптом він почув чиєсь ридання. Це плакала жінка, що сиділа на лавочці біля будинку героя. Вона була без парасольки, і капюшон легкої куртки не рятував її від холодного дощу. Помітивши нашого героя, вона звернулася до нього за допомогою. Чоловік задумався, але в його уяві постали тепла ванна, м'яке ліжко, він пробурмотів, що страшенно зайнятий і поспішив до під'їзду.

Наш герой прожив цілком звичне, не зовсім щасливе життя та й помер. Потрапивши на небеса, він зустрів свого Ангела-охоронця і став йому докоряти, що життя прожив нікчемно.

– Друже мій, – відповів ангел, – я зробив все, щоб всі твої мрії втілилися в життя, але для цього тобі потрібно було всього подати руку, відкрити очі й зігріти серце. Пам’ятаєш чоловіка, що впав на слизькій зимовій дорозі? То був генеральний директор фірми, де ти так мріяв працювати. Тебе чекала успішна кар’єра. Все, що від тебе було потрібно тоді, – це подати руку.

Пам’ятаєш стару клоунесу, яка після вуличної вистави підійшла до тебе із запитаннями? Це була юна красуня-актриса, яка закохалася в тебе з першого погляду. Вас чекало щасливе майбутнє, діти, незгасна любов. Все, що потрібно було, – це відкрити очі.

А пам’ятаєш жінку, яка плакала біля твого під’їзду? Це була відома письменниця, і їй дуже потрібна була душевна підтримка. Якби ти вислухав її і зігрів її душу своєю увагою, вона написала б книгу. А на першій сторінці авторка вказала б ім’я того, хто надихнув її. Ти міг тоді прославитися... Все, що було потрібно в ту мить, – лише невелика іскра твого серця.

А висновок цієї притчі? Прислухайся до світу – він пропонує безліч можливостей. І ще: про допомогу потрібно не тільки просити, а й уміти з гідністю її прийняти.

– Тож давайте поміркуємо про життєві конфлікти і моральні уроки повісті Р. Баха. Як залишитися собою серед сірої Зграї? Митець спонукає нас до роздумів. Щоб ми самі для себе вирішили, чи зможемо ми злетіти вгору на крилах своїх мрій і повести за собою інших.

III. Сприйняття і засвоєння матеріалу

Розповідь вчителя з елементами бесіди. «Чайка Джонатан Лівінгстон» – твір, який став символом безмежних можливостей того, хто вміє мріяти, вірить у досконалість і любить життя. Р. Бах обрав жанр притчі, за допомогою якого вмістив у невелику за обсягом книгу безліч ідей та проблем, зробив її доступною для багаторівневого прочитання.

Книга відзначається широтою філософських проблем, а також подвійним змістом змальованих ситуацій. Умовність, що характерна для жанру філософської притчі, дала змогу письменникові виразити свої погляди на проблеми, котрі його цікавили, нагадати людям про прості й відомі істини, які ми так часто забуваємо. Прості – не значить спрощені, скоріше навпаки, наскільки це можливо, очищені від зайвих деталей, щоб могли сприйматися різними людьми. Повість-притча спонукає думати, шукати, пізнавати світ. Усе було б дуже безнадійно, якби серед натовпу не з’являлися такі, як Джонатан. Свій час він проводить не в пташиній метушні і боротьбі за корм, а в небі, і головне для нього – політ. Він учить нас літати.

– Яким є світ з погляду Зграї? У якому образі він втілений?

– Що втілено в алегоричному образі Зграї? Алегорією чого є образ Джонатана?

– Чи знайомі вам літературні, фольклорні образи персонажів, які прагнули польоту?

Хто з них став втіленням потягу людини увись?

– Кому присвятив свій твір Р. Бах? Чим незвичайна ця присвята?

– У чому ж полягає описаний Бахом художній конфлікт?

– Як Зграя вирішує цей конфлікт для себе? І як конфлікт вирішує Джонатан?

– До якого кола книг (літературного контексту) ви б увели повість Р. Баха? Назвіть відомі вам твори, де центральним є конфлікт буденності та мрії, ідеалу й сірої реальності?

Актуалізація літературознавчого поняття. Жанр «Чайки» не традиційний для американської літератури, і тим більше для масової літератури. Притча, або філософська казка, звернена автором до тих небагатьох обраних, хто готовий віддати перевагу безкорисливій досконалості польоту перед гонитвою за поживною здобиччю. Таких виявилося багато, дуже багато, безліч.

IV. Формування знань, умінь, навичок, компетенцій

Робота з художнім текстом.

Мозковий штурм. Які ознаки притчі можна віднайти в повісті Р. Баха? Створення візуального конспекту / кластера тощо (за робочим аркушем).

За жанром цей твір є повістю-притчею тому, що:

- ✓ це твір малої форми, мінімум сюжету і дії, в основі сюжету – розповідь, історія;
- ✓ зосередженість на одній ідеї (пошуку істини), яка спрямовує оповідь;
- ✓ герой (Чайка) та антигерой (Зграя) є тезою й антитезою щодо моральної ідеї;
- ✓ головний художній прийом – алегорія, наявність моралі;
- ✓ образи мало індивідуалізовані;
- ✓ події не визначені ні за часом, ні за місцем, подані загально;
- ✓ автор описує головні моменти, не відволікаючись на дрібниці та описи;
- ✓ філософський зміст дуже глибокий і має бути розгаданий читачем, і кожен читач може зрозуміти його по-своєму.

Критична думка. Ми говорили, що читачі оцінюють книгу дуже по-різному. Одні запевняють, що в ній криється глибокий філософський зміст, інші залишаються абсолютно байдужими – прочитав і забув. Є й ті, кого вона мотивувала на саморозвиток. Хтось не погоджується з думками Баха, хтось, навпаки, повністю їх розділяє. Прочитайте ці відгуки.

Опрацювання роздаткових карток із відгуками про повість.

✎ Прочитав книгу про чайку, відчув себе дятлом. Що це було? Що за банальна проповідь, яка претендує на високе звання «література»? Чому багато хто так захоплюється? Не люблю такі книжки! Не люблю за повчання. Не люблю їх за те, що вони, замість того щоб дозволити читачеві самому зробити висновки, годують їх готовими мудрощами. Для мене такі книжки – лицемірство. І «Чайка Джонатан Лівінгстон» – один із найбільш яскравих прикладів творів цього роду.

✎ Книга справляє незабутнє враження. Починаєш замислюватися про людей: «Чи не всі ми чайки, які бояться зробити те, що виходить за рамки можливостей чайок?». Читаєш і захоплюєшся, борешся із системою разом з Джонатаном. Після прочитання залишається непереборне бажання змінити себе і світ.

✎ Мені здається, зрозуміти сенс «Чайки...» не так вже складно, принаймні людині, яка відчуває відмінність між життям та існуванням. Справді, якщо подивитися на наше суспільство, складається враження, що деякі живуть від зарплати до зарплати, проводять вечори перед ТВ, обговорюючи плітки, засуджуючи тих, хто прагне хоч чогось досягти. І безперечно був правий Річард Бах, коли написав, що чайка, яка зрозуміла сенс життя, повинна допомогти іншим, що прагнуть до свободи. Так само і ми повинні допомагати тим, хто прагне вирватися з рутини, і розкрити свій потенціал.

✎ Мені довго і наполегливо рекомендували цю книгу. Ну, коротенька, подумав я, дай-но прочитаю. Хоча мені чомусь відразу здалося, що буде не дуже цікаво. Правильно здалося. Якась дивна філософія у чайок, політ як мета життя. Може і я створений, щоб ходити? Унікально, зовсім круто ходити, а не так, як сіра маса інших людей? Звісно, я жартую. Напевно, Річард Бах хотів сказати мені щось іще. Що-небудь на кшталт: «Не здавайся, навіть якщо всі відвернулися від тебе, йди своїм шляхом, допомагай іншим, люби...». Але, дозвольте, таке вже було в сотнях інших книг! Я вже не кажу про те, що до кінця чайки уподібнилися богам, стали літати з надзвуковими швидкостями і не гинути при нищівних ударах об скелі. Ну, нічого собі! Дивна, дивна притча, наповнена незрозумілими порівняннями, незрозумілими висновками.

– Який із читацьких відгуків близький вашому сприйняттю? Висловіть свої враження.

Поетична хвилинка. Пригадуєте іронічну репліку читача: «Може і я створений, щоб ходити? Унікально, зовсім круто ходити, а не так, як сіра маса інших людей?» До речі, йому може відповісти Василь Симоненко своїм віршем про людину, яка уміла ходити. Бо література – це суцільні перегуки. Тут – із Річардом Бахом, і з самим життям...

ПЕРЕХОЖИЙ (Присвята Ліні Костенко)

Як він ішов!
Струменіла дорога,
Далеч у жадібні очі текла.
Не просто ступали –
Співали ноги,
І тиша музику берегла.
Як він ішов!
Зачарований світом,
Натхненно і мудро творив ходу –
Так нові планети грядуть на орбіти
З шаленою радістю на виду!
З шаленим щастям і сміхом гарячим,
З гімном вулканним без музики й слів!
Як він ішов!
І ніхто не бачив,
І ніхто від краси не зомлів.

В землю полускану втюпився кожен,
Очі в пилюці бездумно волік...
Раптом –
Шепіт поміж перехожих:
– Що там?
– Спіткнувся чоловік... –
Одні співчували йому убого,
Інші не втримались докорять:
– Треба дивитись ото під ноги,
Так можна голову потерять... –
Трохи в футболі пограли словами,
Обсмакували чужу біду.
А він знову йшов.
І дивився прямо.
І знову
Натхненно творив ходу!

V. Закріплення матеріалу, узагальнення та корекція знань

Створення опорної схеми «Художній конфлікт повісті Р. Баха» (робочий аркуш).

Заповнення узагальнювальної таблиці (по варіантах) та обмін результатами.

<i>Біблійні мотиви повісті</i>	<i>Буддистські мотиви повісті</i>
вигнання, смерть, воскресіння, проповідь, чудеса, апостоли, вознесіння, прощення, любов до ближнього, готовність до самопожертви	ідея безкінечності пізнання, життя як безкінечний ланцюг перетворень (сансара) заради самовдосконалення
Спільне для різних культур: перевага духовного над матеріальним, тілесним	

VI. Підбиття підсумків

Колективне формулювання повчальних ідей притчі (у вигляді тез / фраз-мотиваторів, дотримуючись яких, можна стати вільною людиною – «людиною високого польоту»).

- ✓ Прагни досконалості, вір у себе, наполегливо тренуйся, щоб стати кращим.
- ✓ Займися тим, що цікаво, присвяти справі всього себе, не відволікайся на пусті справи.
- ✓ Досягнувши вершини, ти помітиш, що розгубив всіх колишніх друзів. Сумно...
- ✓ А тепер озирнись навколо – ти неодмінно побачиш однодумців, що йдуть по тому ж, обраному тобою, Шляху. Ти знайдеш навіть Вчителів. Вливайся!
- ✓ Намагайся стати кращим учнем, досягти рівня Вчителя і навіть перевершити його.
- ✓ Тобі неодмінно доведеться самому стати Вчителем. Віддай себе учням. Навчи їх всього, що знаєш сам, і так, щоб хоч один із них перевершив тебе.
- ✓ Це – найвища радість, ти став досконалим і пройшов свій Шлях!

Рефлексія. Діалог із героєм. «Чому, – задумано мовив Джонатан, – чому найважче у світі – це переконати птаха, що він вільний, адже він сам може пересвідчитись у цьому, досить лише докласти трохи зусиль! Чому це так важко?» Дайте свою відповідь Джонатану.

Працюємо вдома. Твір-мініатюра «Як вибрати свій шлях у житті?»